

CLUSTER 4 JONGEREN OVER ONDERWIJS EN ZORG

PERRON 4

VOORWOORD

Kinderen in het cluster 4 onderwijs zijn een speciale doelgroep. Veel van deze jongeren hebben het gevoel buiten de maatschappij te staan. Eenmaal in het cluster 4 onderwijs betekent vaak dat de weg terug naar het regulier onderwijs erg moeilijk is. Het is meestal het eindstation voor kinderen én hun ouders. En dat is heel jammer en niet nodig. Kinderpostzegels vindt dat alle kinderen recht hebben op persoonlijke ontwikkeling en zelfontplooiing. Zorgleerlingen zijn een kwetsbare groep en hebben extra steun nodig om hun kansen te vergroten om op te groeien tot evenwichtige volwassenen; deze kansen verdienen zij net zo goed als ieder ander. Die boodschap willen wij uitdragen en daar zetten wij ons voor in. De voorstelling Perron 4 is daar een heel belangrijk middel voor. Zes zorgleerlingen maakten samen met Formaat deze voorstelling over het cluster 4 onderwijs. De jongeren vertellen zelf waar zij tegenaan lopen, hoe hun leven eruit ziet en wat zij willen. En iedereen die met deze kinderen werkt óf over hen praat óf beslist moet dat weten. Deze voorstelling is hét bewijs dat deze leerlingen juist meer kunnen dan iedereen denkt. Paul de Bont Producties maakte een dvd over deze voorstelling, over de jongeren en hun achtergrond. Dit is het resultaat. Wij hopen dat iedere keer als u iets over zorgleerlingen tegenkomt, u aan deze voorstelling en aan deze jongeren denkt en aan wat u voor hen kan betekenen.

Ilja van Haaren

Directeur Stichting Kinderpostzegels Nederland

Perron 4

momenteel kunt u

geen enkele

richting op

PHILIPS

2 DE DVD 9

3 DE AUDITIES 11

4 DE REPETITIES 13

5 DE VOORSTELLING 15

6 DE TOURNEE 19

7 ONTWIKKELING VAN DE JONGEREN 25

8 TOT SLOT 27

1 INLEIDING

In Nederland bezoeken meer dan 100.000 kinderen het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO). Dit VSO is op dit moment onderverdeeld in vier clusters. Dit project richtte zich op leerlingen uit het cluster 4 (ruim 50.000 geïndiceerde kinderen, waarvan de helft met een rugzakje in het regulier onderwijs).

De meest voorkomende kenmerken van cluster 4 leerlingen zijn autisme, aandachtsproblemen en gedragsstoornissen. Relatief vaak is sprake van een instabiele of onveilige thuis-situatie; veel leerlingen zijn bekend bij Jeugdzorg. Tot 2003 heette cluster 4 ZMOK (Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen). Deze term wordt nog steeds vaak gebruikt.

Stichting Kinderpostzegels Nederland vindt dat alle kinderen recht hebben op persoonlijke ontwikkeling en ontplooiing. Cluster 4 leerlingen zijn extra kwetsbaar en behoeven daarom steun. Kinderpostzegels vindt het van groot belang dat jeugdigen zelf een actieve rol spelen bij de opzet en de uitvoering van deze projecten.

Formaat, Werkplaats voor Participatief Drama heeft actieve participatie door achtergestelde groepen hoog in het vaandel. Sinds 2003 steunt Kinderpostzegels projecten van Formaat in het cluster 4. Dit leidde in 2009 tot een gezamenlijk rapport. Daaruit bleek dat de achterstelling van het cluster 4 onderwijs en de leerlingen ernstig en structureel was.

Om hiervoor aandacht te vragen werd door Kinderpostzegels en Formaat besloten om de kinderen zélf aan het woord te laten. Het resultaat was het project Perron 4. Formaat maakte met een groep leerlingen een Forumtheatervoorstelling, Kinderpostzegels ging vervolgens met het verhaal van de leerlingen naar de politiek.

Het proces van de eerste repetitie tot het spelen voor de Tweede Kamer is geregistreerd door Paul de Bont Producties. Op de dvd is de voorstelling Perron 4 integraal te zien. Bovendien volgt de dvd de ontwikkeling van de leerlingen die de voorstelling onder begeleiding van Formaat gemaakt hebben.

Net als de voorstelling is de dvd interactief. Je kunt als het ware zelf op de eerste rij plaatsnemen en op het verhaal inspringen, zoals de cluster 4 leerlingen ook gedaan hebben.

De dvd ondersteunt de lobby van Kinderpostzegels en Defence for Children International (DCI) bij het opkomen voor meer rechten en kansen voor cluster 4 leerlingen.

DE DVD

3

DE AUDITIES

DE REPETITIES

Formaat wilde zoveel mogelijk leerlingen de kans geven om mee te doen aan het project. Dat kon alleen als er in de buurt van hun woonplaats werd gerepeteerd. Daarom is er besloten om in één regio te werken. Gekozen is voor de regio Utrecht, waar vier cluster 4 scholen dicht bij elkaar liggen. De Pels (Utrecht), Beukenrode (Doorn), De Sprong (Maarsbergen) en De Lasenberg (Soest) werden gevraagd of ze aan het project wilden meewerken. De eerste drie scholen zeiden ja.

In het voorjaar van 2010 werd op elk van de scholen een serie van drie audities gehouden. Iedereen die wilde, mocht meedoen. In totaal kwamen uiteindelijk 54 leerlingen op de audities af.

Het doel van de audities was tweeledig. Enerzijds waren we op zoek naar zes tot tien geschikte spelers om de uiteindelijke voorstelling te spelen. Anderzijds hebben we de audities gebruikt om materiaal te verzamelen voor de onderwerpen van de voorstelling.

En dat materiaal kwam er! Maar liefst 35 thema's werden ingebracht. Nooit eerder was aan deze leerlingen gevraagd om hun mening te geven over hun situatie. Het enthousiasme waarmee de auditanten hun inbreng leverden was dus geen verrassing. Uit deze thema's is de voorstelling ontstaan.

Elf leerlingen werden geselecteerd om aan het repetitieproces deel te nemen. Uiteindelijk vielen er vanwege diverse redenen nog vijf af voordat het werkproces startte.

Van augustus tot half oktober 2010 werd gerepeteerd in Zeist. Het project verzorgde het vervoer van de leerlingen van en naar de repetities. Een speciaal aangestelde leerlingenbegeleider ondersteunde de leerlingen op de repetitiedag, hield contact met de scholen en de ouders en zorgde op de voorstellingsdagen voor het vervoer door het land.

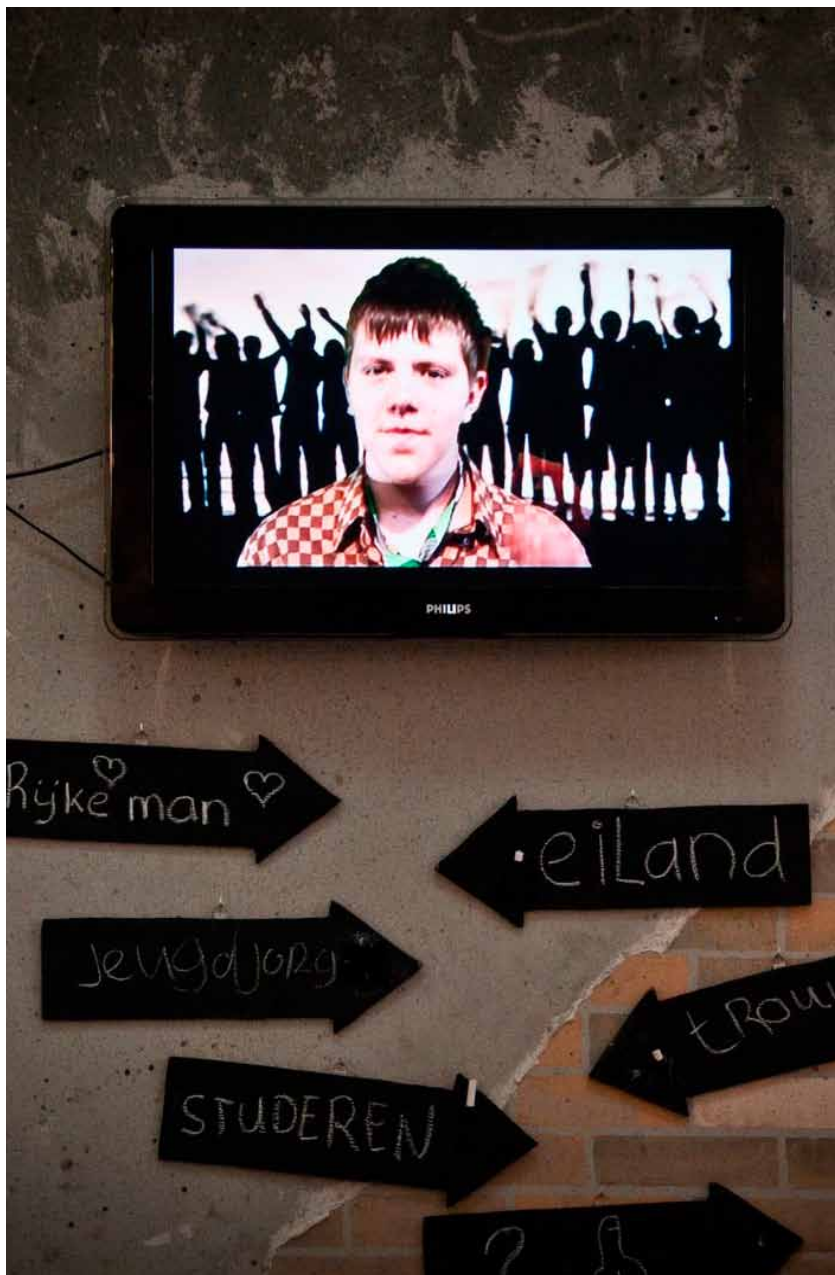
De zes leerlingen doorliepen zowel een groepsproces als een werkproces. Hun achtergronden en problematiek waren zeer divers. De eerste periode werden de rollen ontwikkeld en ontstond het idee van het Perron 4: het perron waarop je stil blijft staan, terwijl op de andere perrons de treinen wel rijden.

Het was een razend druk programma. Ze leren toneelspelen, samenwerken, er wordt een decor ontwikkeld, choreografieën ingestudeerd en muziek gekozen en gemaakt. En dat is nog niet alles; er worden filmpjes gemaakt voor in de voorstelling, er komt een geluidsband, een voice-over en muziek. Naast dit alles maakt de filmploeg ook nog eens opnamen voor de dvd. Volle dagen van vier tot vijf uur per keer. De jongeren zijn vanuit school gewend om maximaal 15 minuten per les zelfstandig te werken. De prestatie die door de jongeren, de regisseur en de productie leider (die ook meespeelt) geleverd wordt, is gigantisch. Het toont ook aan dat het kan.

Perron 4 vertelt het verhaal van onder anderen Ali, Dries en Jaap. Dries heeft autisme, zijn moeder is depressief en zijn vader zit in de gevangenis. Jaap komt van het vwo en moest van school omdat hij in een vlaag van woede de jongen die hem jarenlang pestte in elkaar heeft geslagen. Ali heeft een verslaafde moeder, zijn vader is overleden en heeft veel voogden, inter-naten en pleeggezinnen gezien. Ze worden op het perron hartelijk ontvangen door mevrouw Spoor en daar ontmoeten zij ook Gino en Darryl, die al op het perron zijn.

Als mevrouw Spoor even weg moet, wordt Dries vanwege zijn autisme meteen de pispaal. Ondertussen heeft mevrouw Spoor in het dossier gezien dat Jaap hier onder zijn niveau zit,

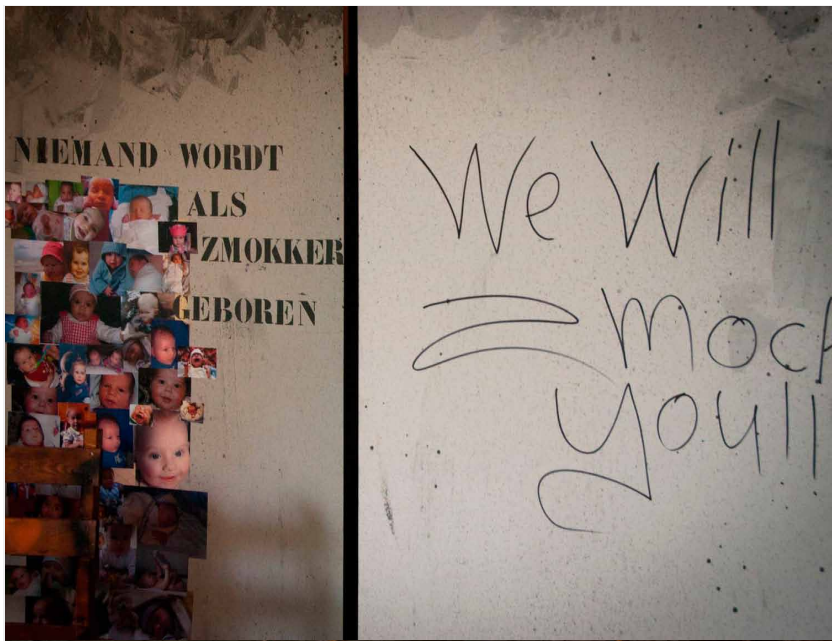

zij stimuleert hem om terug naar regulier onderwijs te gaan. Ook is mevrouw Spoor heel hard bezig geweest een uitje naar Walibi te organiseren en het is duidelijk dat zij te veel aan haar hoofd heeft. De druk van alle verschillende leerlingen met allemaal verschillende achtergronden en behoeften is groot.

Ali heeft zijn ogen laten vallen op Çağla, het vriendinnetje van Darryl, die in een gesloten inrichting is geplaatst. Hij wil haar hart veroveren en Gino adviseert hem om haar een duur cadeau te geven. Maar waar haalt hij een duur cadeau vandaan?

Op het moment dat de trein naar Walibi in aantocht is blijkt de iPod van Dries weg te zijn. Mevrouw Spoor stelt een ultimatum: de dader krijgt vijf minuten om zich bekend te maken, anders is Walibi van de baan. Jaap twijfelt of hij moet bekennen dat hij de iPod voor Ali gestolen heeft, maar besluit te zwijgen. Mevrouw Spoor geeft het op en verlaat teleurgesteld Perron 4.

Als Dries vervolgens ziet dat Jaap zijn iPod aan Ali geeft, gaat hij door het lint. Hij slaat Ali in elkaar. Het loopt voor iedereen slecht af: Ali is neergeslagen, Dries wordt opgepakt en Jaap heeft zijn kansen om terug naar regulier te gaan vergooid.

6

DE TOURNEE

Perron 4 werd zowel gespeeld op vier cluster 4 scholen als vier keer voor volwassenen. De cluster 4-voorstellingen moesten aanvullende informatie voor de politieke lobby opleveren. De werkvorm was immers Forumtheater. In het eerste gedeelte werd het stuk als conventioneel theater gespeeld. Daarna vraagt de Joker (voorstellingsbegeleider) aan de toeschouwers of ze het met de keuzes van de protagonist eens zijn. Meestal zijn ze het niet. Het stuk wordt vervolgens nog een keer gespeeld, waarbij de acteurs proberen om de scènes onveranderd tot een einde te brengen. De toeschouwers doen hun best om de afloop te beïnvloeden door nieuwe, betere oplossingen in te brengen. Met dit commentaar en inspringen op de scènes konden leerlingen laten zien hoe zij wilden dat hun eigen verhaal afliep.

De voorstelling was op de volgende scholen te zien:

25 oktober 2010: Beukenrode, Doorn

26 oktober 2010: De Pels, Utrecht

2 november 2010 : De Radar, Arnhem

16 november 2010: J.C. Pleysierschool, Den Haag (tijdens de Week van de Jeugdzorg)

De volgende opmerkingen/voorstellen die tijdens de voorstellingen werden gedaan, kwamen op de graffitiwand van het decor terecht:

1. Mensen met een stoornis moeten de kans krijgen om elk diploma te halen dat ze willen.
2. Proefdraaien op regulier onderwijs met een docent.
3. Reguliere scholen moeten je toelaten, geen discriminatie.
4. Gedrag en persoon scheiden.
5. De verbinding tussen regulier en cluster 4 moet beter.
6. Docent is geen hulpverlener. Wel hulp op school bieden.
7. Mensen met stoornissen moeten per stoornis in een klas.
8. Dit soort stukken moet meer gespeeld worden, dan weten mensen wat autisme enz. is.
9. Op elke school Sociale Vaardigheden aanbieden.
10. Eén aanspreekpunt per jongere.
11. Ieder kind heeft recht op normaal onderwijs, niet bezuinigen op kinderen en onderwijs.
12. Meer toezicht! = meer personeel.
13. Cluster 4 scholen moeten evenveel geld krijgen als reguliere scholen: computers, onderhoud van gebouwen, boeken, hygiëne, gymzalen, digiborden en vakdocenten.
14. "Soms is het net een flipperkast in m'n hoofd."

Overige voorstellen waren:

- Er moet meer voorlichting komen op bijvoorbeeld reguliere scholen, dan weten de mensen dat je niet alleen maar dom en slecht bent als je hier op school zit.
- Er moeten gespecialiseerde docenten komen. Met een Pabo diploma kan je te weinig verdieping geven, met name de bovenbouw havo/vwo kan daardoor niet aangeboden worden.
- Er moet minder nadruk liggen op negatief gedrag, maar naar onze kwaliteiten gekeken worden.

De mooiste uitspraak kwam van de vader van een van de spelers: "Ze moeten gewoon het regulier onderwijs afschaffen", oftewel: voldoende aandacht voor ieder kind. Met de wetgeving Passend Onderwijs wordt daarnaar gestreefd. Het is spijtig dat voor de invoering daarvan al een grote bezuiniging werd doorgevoerd.

Daarom was het des te belangrijker om de voorstelling naar de Tweede Kamer te brengen. Na lang onderhandelen stemde Tweede Kamervoorzitter Verbeet toe.

De volgende voorstellingen werden voor volwassenen gespeeld:

15 november 2010: De Tweede Kamer, Den Haag

25 november 2010: Hét Congres Landelijke Vereniging Cluster 3 en 4, Arnhem

26 november 2010: Villa Concordia, voor Bureau Jeugdzorg/AMK Utrecht, Utrecht

29 november 2010: Formaat, Werkplaats voor Participatief Drama, Rotterdam

De **voorstelling in de Tweede Kamer** was een onvergetelijke ervaring voor de spelers. Zij kregen op het hoogst mogelijk denkbare niveau aandacht voor hun vragen. Kamerleden van de PvdA, de VVD, GroenLinks en de SP woonden de voorstelling bij. D66 en de PVV moesten vanwege spoedvergaderingen op het laatste moment afzeggen.

Lea Bouwmeester (PvdA) hield een inleiding waarbij ze de nadruk legde op het belang van de inbreng van jongeren bij het proces van beleid maken.

De Kamerleden waren onder de indruk van het beeld van de dagelijkse gang van zaken op een cluster 4 school. Het was voor het eerst dat dit zo duidelijk werd neergezet. Jesse Klaver

(GroenLinks) reageerde na afloop spontaan met “Kippenvel!”. In de wandelgangen startte Kinderpostzegels de lobby voor een wetgeving waarbij de belangen van de jongeren beter gewaarborgd worden.

Op het **congres van cluster 3 en 4** woonden meer dan 80 leerkrachten en andere professionals uit het cluster 4 onderwijs de voorstelling bij. Er kwam veel bijval voor het in beeld brengen van de dilemma's van mevrouw Spoor. Zij heeft de beste bedoelingen maar zit klem tussen de behoeften van de leerlingen en de beperkte mogelijkheden van de scholen. De leerkrachten waren onder de indruk van de stelling dat cluster 4 voor veel leerlingen een dood spoor betekent, terwijl de meesten zo graag naar het regulier onderwijs (terug) willen.

Voor de **voorstelling voor onderzoekers van het AMK Utrecht** waren de spelers extra gemotiveerd. Het werd dan ook veruit de best gespeelde voorstelling. Na afloop ontstond er een diepgaande dialoog tussen de spelers en de onderzoekers over het beleid van jeugdzorg, zin en onzin van uithuisplaatsingen en de geheel afwezige inspraak van jongeren op dit proces.

De toeschouwers herkenden en erkenden veel van de problemen. Er worden fouten gemaakt, gaven ze toe, maar ze wezen de jongeren er ook op dat het niet altijd gemakkelijk is. Lang niet iedereen kan het werk aan en het is een lastige doelgroep om mee te werken, die niet eenduidig is. De spelers reageerden daarop met: "maar die voogden kiezen er toch voor om dit werk te doen. Zij hebben een keus. De kinderen hebben geen keus."

De **slotvoorstelling in Rotterdam** was een feestelijke en opnieuw inhoudelijk sterke afsluiting van de tournee. De jongeren namen nadrukkelijk het woord en formuleerden opnieuw hun wensen.

Ook kwam aan de orde dat het zeer belangrijk is om niet steeds op het negatieve te focussen, en dat de weg terug naar regulier te moeilijk is, ook omdat er op reguliere scholen te weinig begeleiding is voor leerlingen met een rugzakje.

DE TOURNEE

7

ONTWIKKELING VAN DE JONGEREN

TOT SLOT

Eén van de hoofddoelstellingen van het project was empowerment van de deelnemende jongeren. We hebben gedurende het proces alle jongeren zien groeien. Ook de jongeren zelf gaven in de evaluatie aan dat ze meer zelfvertrouwen kregen, beter met agressie leerden omgaan en zich bewuster zijn van hun positie.

Op individueel niveau was er bij alle deelnemers sprake van groei en ontwikkeling.

Eén van de spelers ontpopte zich als motivator, bracht steeds opnieuw tekst en ideeën in en nam steeds meer de verantwoordelijkheid voor het oplossen van de conflicten. Dat laatste was bijzonder omdat hij moeite had zijn agressie te reguleren.

Een andere speler viel vooral op door zijn gevoel voor humor en kwaliteit als rapper. Hij bleek ook in staat om veel tekst in te brengen. Hij luisterde goed naar regieaanwijzingen. Zijn fysiek, verstaanbaarheid en podiumbewustzijn heeft hij sterk ontwikkeld tijdens het repetitieproces.

De derde speler nam het project heel serieus en zijn motivatie om mensen zijn verhaal te laten zien was groot. Voor hem was positieverbetering van het cluster 4 onderwijs en het wegnemen van vooroordelen over cluster 4 leerlingen heel belangrijk. Aanvankelijk had hij moeite om zich te concentreren; toen hij doorkreeg dat het publiek het verhaal echt serieus nam, kon hij steeds beter zijn concentratie vasthouden.

Een volgende speler speelde tijdens de auditie de sterren van de hemel. Daarnaast vond hij het heerlijk te helpen met het decor opbouwen en afbreken en had een scherp technisch inzicht. Ook in de regie kwam hij verrassend uit de hoek, hij zag heel veel en had goede ideeën. Ondanks zijn dyslexie lukte het hem uiteindelijk om tekst van papier te leren.

De laatste speler gaf zich volledig en wist zijn rol tekst- en personagevast neer te zetten. Tijdens het repetitieproces las hij een zelf geschreven verhaal voor, over de geschiedenis van zijn personage. Zijn zelfvertrouwen groeide vanaf dat moment steeds meer. Hij ontdekte zijn talent en kreeg daar van de hele groep waardering voor. Tijdens de tournee deed hij de ontdekking dat tijdens het spelen zijn tics verdwenen.

TOT SLOT

Participatief drama heeft zich als uniek middel bewezen in dit project om aandacht te genereren voor de positieverbetering van cluster 4 jongeren. Dit was een project met een enorme noodzaak. Voor de jongeren was positieverbetering de grootste motivatie om mee te doen, en om ondanks dat het soms heel lastig was door te zetten, om door te blijven oefenen en een mooie voorstelling te maken.

Tijdens de voorstellingen op cluster 4 scholen kwam dat belang ook steeds naar voren. Er was veel onvrede en het was uniek dat we een plek hadden gecreëerd waar we daar met leerlingen en docenten samen over konden praten. Het publiek op de scholen herkende veel situaties uit de voorstelling, ook

zij gaven aan dat een cluster 4 leerling zelden positief in beeld komt en de focus te vaak op negatief gedrag ligt. Het was voor hen een verademing om deze leerlingen zo krachtig te zien spelen. Het feit dat de cluster 4 leerlingen deze voorstelling zo goed neerzetten vergrootte het zelfvertrouwen van de cluster 4 leerlingen in het publiek, "zie je wel dat we zoiets kunnen!". Ook docenten waren positief over de voorstelling en gaven aan dat er hoognodig dingen moeten veranderen, dat er te weinig aandacht is voor deze leerlingen en hun onderwijs.

Beleidsmakers en jeugdzorg gaven als één van de oplossingen aan dat voorstellingen als deze vaker gespeeld moeten worden, omdat hier de kracht van de jongeren te zien is, ze op hun talent worden aangesproken, en een duidelijk verhaal neerzetten waarin de problematiek in een notendop weergegeven wordt.

Perron 4 was een grote uitdaging, omdat het gedrag dat we in de voorstelling uitspeelden tijdens het werkproces met de leerlingen ook terugkwam. De frustratie van mevrouw Spoor over hoe goed om te gaan met deze leerlingen hebben we tijdens het werken ook gevoeld. We hebben doorgezet en zijn blijven geloven in de kracht van deze jongeren omdat we die altijd zagen, soms ver verscholen achter negatief gedrag. Het was bijzonder om die zoektocht te mogen voeren, en om samen met de groep talenten te ontdekken en te ontwikkelen.

Perron 4 was een bijzonder project, dat door zowel de spelers, de scholen en de toeschouwers positief ontvangen is. Het heeft veel tijd en energie gevraagd, maar dat is het meer dan waard geweest. We hopen dat de stemmen die we nu hebben

laten horen gehoord blijven worden en dat de ogen die geopend zijn, geopend blijven. Want deze jongeren verdienen het om gezien te worden, de kracht die ze in zich hebben is de moeite waard!

Tenslotte: als het ons als 'buitenstaanders' lukt om met theater deze resultaten te bereiken, kan dit binnen het onderwijs zeker ook. Als we in aanmerking nemen dat zelfs de audities voor veel leerlingen al een enorme boost hebben betekend, kunnen we ervan uitgaan dat vele scholen met deze methodiek de leerlingen zowel inspraak als ontwikkelingskansen kunnen bieden. Deze dvd biedt daarvoor een prachtige voorzet.

AAN DE VOORSTELLING PERRON 4 WERKTEN MEE:

Spel: Remi Buwalda, Yasin Çelik, Tom Dederen,
Dylan van Doorn, Özlem Eren, Remi van Rijn

Joker en Regie: Thamar Kemperman

Spel en Productie: Karen Bevers

Leerlingbegeleiding: John Pel

Decor en kostuums: Sara Hakkenberg

Begeleiding dans: Esther Nederpelt

Videobeelden: Kleis Kemperman

Muziek: Adrian Goormachtigh

Techniek: Thomas Brand, Danny Lodeweges

Adviezen: Ronald Matthijssen

Artistieke en methodische leiding: Luc Opdebeeck

STICHTING KINDERPOSTZEGELS NEDERLAND

Kinderpostzegels steunt projecten waarin veiligheid en ontwikkeling van kwetsbare kinderen centraal staan. Kinderpostzegels vindt het van groot belang dat juist alle kinderen dezelfde kansen hebben om zich te ontwikkelen. Jongeren uit het cluster 4 onderwijs hebben die kansen niet. Zij hebben veel potentie maar weten dat niet om te zetten in mogelijkheden. Daarom vraagt Kinderpostzegels aandacht voor deze groep jongeren. En dan vooral door hun stem te laten horen en zichtbaar te maken. Zo wordt het mogelijk dat beleidsmakers, leraren, jeugdzorgmedewerkers echt luisteren naar deze jongeren.

KINDERPOSTZEGELS

voor kinderen door kinderen

Schipholweg 73/75, 2316 ZL Leiden

T 071-525 98 00 // **E** info@kinderpostzegels.nl // www.kinderpostzegels.nl

FORMAAT, werkplaats voor participatief drama

Formaat is een organisatie die werkt aan empowerment van mensen in een achterstandspositie, participatie van mensen die onvoldoende aan de samenleving deelnemen, bewustwording van mensen m.b.t. mensenrechten, grondrechten en waarden & normen en dialoog tussen burgers onderling c.q. tussen burgers en overheid. Formaat doet dit door allerlei vormen van Participatief Drama.

Westzeedijk 513, 3024 EL Rotterdam

T 010-452 40 45 // **E** info@formaat.org // www.formaat.org

PAUL DE BONT PRODUCTIES

Paul de Bont Producties bedenkt, ontwikkelt en produceert documentaires met regisseurs en de omroepen. Sinds 1993 zijn veel mooie en intrigerende documentairefilms gemaakt voor diverse omroepen. De wereld houdt niet op bij televisie. We zoeken daarom samenwerking bij de ontwikkeling van films. Waar mogelijk proberen we de films ook op dvd te distribueren voor educatief gebruik.

Utrechtseweg 133, 1213 TP Hilversum

T 035 631 9012 // **E** info@pauldebontproducties.nl // www.pauldebontproducties.nl